

Audronė Žukauskaitė

(Kultūros, filosofijos ir meno institutas, Lietuva)

Lietuvos filosofijos ateitis žvelgiant iš (neegzistuojančios) kultūros studijų perspektyvos

Alainas Badiou apibrėžia keturis filosofijos būvius: tai mokslas, meilė, menas ir politika. Filosofija privalo įsilieti, įsitraukti į šiuos būvius ir tokiu būdu kurti daugialypius tiesos įvykius. Kaip teigia Badiou, “filosofija, kuri reikalauja išskleisti šiuos keturis būvius, negali specializuotis nei viename iš jų. Aš priešinuosi bet kokiam akademiniam filosofijos skaidymui į tariamai objektyvias kryptis: nėra nieko legitimaus, o tuo labiau įdomaus kryptyse, kurios apibrėžiamos kaip “epistemologija” (mokslo filosofija), “estetika” (meno filosofija), “psichologija” (afektų filosofija), “politinė filosofija” (galios praktikų filosofija). (*Metapolitics*, p. xxxi). Filosofija turi atsidėti menams, mokslams, meilei, politikos atvejams tam, kad įsisteigtų kaip eksperimentavimas, sukuriantis naują tiesos apibrėžimą. (Op. cit., xxxii).

Badiou įvardijami keturi filosofijos būviai atitinka skirtingas kultūros studijų sritis. “Meilės įvykis” yra svarbiausia psichoanalizės ir lyčių studijų tema. “Meno įvykis” pagrindžia ir inicijuoja vizualumo studijų diskursą (net jei kalbame apie literatūrą, tai visuomet matymo, o ne interpretavimo dalykas). Konkrečios mūsų kasdienio gyvenimo aplinkybės tampa “politiniu įvykiu”, kuris atsiduria bet kurio kritinio diskurso (nuo ideologijos kritikos iki “tikrosios politikos”) dėmesio centre. Tačiau kokį įvykį galime laikyti politiniu? Badiou teigia, kad įvykis tampa politiniu tik tuomet, kai yra susiejamas su kolektyviniu daugialypumu, - šiuo atveju kolektyviškumas reiškia universalizavimo galimybę. Vadinasi, filosofija gali tapti reikšminga tik angažuodamasi tam, apie ką ji kalba – atsižvelgdama į partikuliarą skirtingos lyties situaciją, kurdama naujus afektus ir pojūčius, siekdama suprasti ir universalizuoti poziciją, kurioje atsiduria pašalintasis, diskriminuojamas ar vadinamasis “priešas”.

Apsvarstykite Emmanuelio Levino pavyzdį. Levinas čia pasirinktas ne tik kaip lietuvių kilmės filosofas, bet ir kaip “kitybės filosofas”. Levino filosofija pradeda radikalų lūžį filosofijos tradicijoje, po kurio imama akcentuoti kitybė, o ne tapatybė, partikuliarumas, o ne totalumas. Būtent todėl man atrodo labai paradoksalus Levino

pasimetimas, kai jis tiesiogiai užklauiamas apie politinius ar lyčių skirtumus. Pavyzdžiui, Levinui dalyvaujant radijo laidoje su Shlomo Malka and Alainu Finkelkrautu, jam buvo užuotas "leviniškas" klausimas: "Emmanueli Levinai, jūs esate "kito" filosofas. Ar nėra istorija, politika būtent ta vieta, kur susitinkama su "kitu", ir, kalbant apie Izraelio atvejį, ar tas "kitas" nėra visų pirma palestinietis? Levinas atsakė: Mano pasiūlytas kito apibrėžimas visiškai skirtingas. Kitas yra kaimynas, kuris nebūtinai yra giminė, bet gali būti. Šiuo požiūriu būti dėl kito reiškia būti dėl kaimyno. Tačiau jei kaimynas užpuola kitą kaimyną, ar neteisingai su juo elgiasi, ką galima padaryti? Tuomet kitybė įgyja skirtingą pobūdį, per kitybę mes atrandame priešą, arba susiduriame su problema, kai reikia apsispręsti, kas teišus, o kas neteišus. Yra žmonių, kurie esti neteišūs." (*The Levinas Reader*, p. 294.)

Kitas paradoksas išryškėja tuomet, kai Levinas apibrėžia kitybę per seksualinį skirtumą: "Absoliučiai kitas yra moteriškumas..." (*Time and the Other*, p. 85) Pokalbyje su Levinu Bracha Ettinger klausė: "Norėčiau užduoti jums klausimą apie šią moteriškumo kitybę. Vienu metu jūs kalbėjote apie moteriškumą kaip šviesos vengimą." Į šį klausimą Levinas pateikia tarsi du atsakymus – vieną filosofinį, o kitą humoristinį. Filosofine kalba jis teigia: "Moteris – tai ateities kategorija, ateities ekstazė. Tai tokia žmogiška galimybė, kurią sudaro sakymas, kad kitos žmogiškos būtybės gyvenimas svarbesnis už mano paties, kad kito mirtis man svarbesnė už mano mirtį, kad kitas eina pirmiau už mane; kad Kitas žmogus svarbesnis už mane; kad Kito žmogaus vertingumas įvestas pirma manoj. /.../ Ir moteriškume esama galimybės išivaizduoti *pasaulį be manęs*; pasaulį, kuris turi prasmę be manęs." Vėliau Levinas pratęsia šią mintį šiek tiek humoristiniu tonu: "Klaidingo supratimo rizika pernelyg didelė. Galima pagalvoti, jog aš sakau, kad moteris čia turi išnykti arba kad ateityje nebus moterų... Kas nors galėtų pasakyti: "Jie konstruoja pasaulį ir mus visas pasiūs po velnių..." (juokiasi)". ("Ką pasakytų Euridikė?", p. 149-150.) Taigi, kaip galėtume interpretuoti šį humoro pasireiškimą?

Literatūra:

Badiou A. *Metapolitics*. London, New York: Verso, 2005.

The Levinas Reader. Ed. Sean Hand. Oxford: Blackwell, 1989.

Levinas E. *Time and the Other*. Pittsburg: Duquesne University Press, 1987.

Bracha L. Ettinger kalbasi su Emmanueliu Levinu (1991-1993): "Ką pasakytų Euridikė?" In: *Athena: Filosofijos studijos*, 2006, nr. 2, p. 146-154.